

Interview met Daphne de Bruin door Moon Saris
Pittige performances

Als meisje van zes zong ze 's avonds in bed *De heer is mijn herder*. Als puber ontdekte ze dat de bijbel niet uit de hemel was gevallen, maar "gewoon een geschiedenisboek" was. De afgelopen decennia schreef ze haar eigen catechismus, met Jozef, Maria, Jezus, Eva en zelfs God als doorsnee mensen met doodnormale dagelijkse overpeinzingen en dito zorgen. Ook andere iconen en figuren liet ze vanuit verrassende perspectieven naar de wereld kijken. Met in hun kielzog het publiek van haar voorstellingen. Een breed publiek, want daarvoor zijn haar muzikale stand-up performances met hun directe stijl uitermate geschikt. Daphne de Bruin maakt geen theater om te shockeren, ze wil slechts de starheid bestrijden, en preekt daarmee beslist niet alleen voor eigen parochie.

Komt er een engel in je slaapkamer / nee / dit is geen mop / zegt dat je niet moet schrikken / dat je niet bang hoeft te zijn / maar dat de heer je wel ziet zitten / en graag een kind van je wil

Een typerend citaat van jezelf. Niet alleen om de inhoud, Maria als naïef tienermeisje, maar ook door het kenmerkende werkwoordgebruik. Het bekt lekker, maar dat is vast niet de enige reden dat je dit vaak gebruikt.

"Ik gebruik dat vooral in monologen. Daarin moet je geen verhaal vertellen wat al gebeurd is. Er kwam een man... Beschrijvingen zijn heel saai op het toneel. Ze hebben geen dramatische spanning en het moet toch echt een scène worden. Dan werkt die mopstructuur, 'Komt een man...', heel goed. Je kunt de situatie goed opbouwen, je schetst wat er aan het gebeuren is, neemt mensen mee in de spanning en komt zo tot de clou."

Heel plausible verklaring, alleen: niet alle monologen maken hier gebruik van, dus er zal ook nog iets anders achter steken.

Daphne de Bruin haalt diep adem en neemt een duik in het verleden. Ze komt boven in de tweede helft van de jaren tachtig, op de Amsterdamse regieopleiding.

"Toen ik begon, of eigenlijk: toen ik nog op school zat, heb ik een solo gemaakt. Die heette *Een onwillig zondagskind*. Ik had niets om vanuit te gaan, had nog nooit zoiets gedaan. Wat ik kende van theater, was het werk van mijn moeder (Yvonne Groeneveld, MS). Zij heeft een cabarettheater, is al honderd jaar cabaretière; ik kreeg dat dus al mee toen ik nog in het wipstoeltje voor het podium zat. Wat zij deed, solo op de vloer, dat was voor mij toneel. Ik kende geen andere vormen. Daar heeft dat taalgebruik ook mee te maken."

Cabaret? Daar kwam jij mee aan op de regieopleiding?

"Tja, ik was wel meer een cabaretmeisje. Dat werd me ook verweten. We moesten Thomas Bernhard en Peter Handke doen, dat was echt toneel. Maar dat was niet mijn ding. Dat was niet wat ik wilde maken."

Voelde je je wel op je plek daar?

"Ik weet nog goed dat ik rond die solo op de Rietveld-academie een project deed met de Belgische regisseur Eric de Volder. We gingen schetsen maken voor objecten. Ik had op een groot vel een piepklein spinachtig insectje met daarnaast twee losse vleugeltjes, uit z'n kleine lijfje getrokken. Zo voelde ik me."

Maar het kwam toch goed. Hoe?

"In dat proces kwam het moment dat ik dacht: 'wat nou? ik ben gewoon schrijver'. En toen heb ik als een wilde..."

De handen van De Bruin komen los van de tafel; ze vliegen als een razende over een denkbeeldige typemachine die voor haar in de lucht lijkt te zweven.

"...een week lang zitten rammelen. Het ging over een meisje, Bambi, dat kon vliegen en zo de visite ontvluchtte – een beetje gemodelleerd naar mezelf als meisje van acht, negen. Ik heb de tekst uit m'n hoofd geleerd, heb tegen de technische mensen gezegd: 'ik wil dat je daar een plankje tegen de muur maakt', ik ben erop gaan zitten alsof ik erop gekwakt was, met m'n lakschoentjes en m'n kniekousjes, en heb gedaan wat ik wilde doen. Voor mezelf wist ik op dat moment: dit is wat ik kan. Krijg allemaal maar de tyfus met je ingewikkelde toestanden."

En de reacties?

"Iedereen vond het geweldig. Toen ineens wel."

Ze deed met de voorstelling mee aan cabaretfestival. Kwam in de finale. Haalde de tweede prijs. Ze had succes, en vond dat zo leuk dat ze diverse solo's maakte voor het cabaretcircuit.

Helemaal op je plek.

"Nou, niet helemaal. Ze haalden mij en mijn personage door elkaar en dat was toch ook niet wat ik wilde. Ik vind niet altijd wat ik zeg op het podium, ik ben niet altijd wie ik neerzet op de vloer, dus daar wil ik liever ook niet op aangesproken worden. Ik heb er helemaal geen behoefte aan om als Daphne de Bruin op het podium te staan. Mijn stijl is wel heel direct, heel performance, maar het hoeft niet over mij te gaan. Kortom: geen cabaret, toch toneel dus, alleen op mijn manier."

En die manier sprak niet alleen het cabaretcircuit aan. Paul Feld, die ook op de regieopleiding zat, zag haar op dat plankje aan de muur zitten en haalde haar bij de eerste voorstelling van *Growing up in Public* binnen als actrice. Niet veel later zou Daphne de Bruin ook als maker aan de slag gaan voor die club. Ze zou er tot het bittere eind werken, talloze rollen spelen, diverse stukken regisseren en vele teksten schrijven in een groeiende organisatie, met een steeds groter ensemble en een forser budget. In 2003 maakte zij *The Buddha Family*. De Bruin: "Hoewel dat echt een heel dierbare voorstelling is, borrelt bij mij toch het gevoel boven dat ze te ver van de oorsprong, van mijn oorsprong af stond. Het was een dure productie met een groot decor en een van mijn grote wensen ging in vervulling: we hadden live muziek op de vloer, een band. Het was geweldig, ik was zo gelukkig. Maar toen het klaar was, was het voor mij ook echt klaar. Ik merkte dat ik dacht: ik zou zo graag weer heel direct tegen het publiek praten. Een kruk. Ik. Mijn verhaal. Niet meer. In wezen sober."

Pittige performances

En zo werd Eva geboren. En daarna *The Bitch*, *Vicky Vinex* en *Mrs God*. Pittige performances met een duidelijk eigen karakter. Als het per se in een hokje moet: heel Daphne de Bruin. Enerzijds snel en swingend, anderzijds met een kritische blik op menselijke verhoudingen. Religie, filosofie, wetenschap, het zit er allemaal in, zonder een woord Latijn – nou vooruit, een enkel dan. Een rijke inhoud achter een schijnbaar eenvoudige façade. "Zo langzaam maar zeker ging ik dingen die ik deed en graag wilde doen herkennen in anderen; ze waren meteen ook inspiratiebronnen. Een voorbeeld is Sandra Bernard, een lesbische stand-up actrice van Joodse afkomst. Ze is heel direct, stoer, werkte met live muziek op de vloer. O ja, dacht ik, dat wil ik, dat doe ik. Ik ben geen zangeres, maar wel erg gehecht

aan muziek en vroeg me altijd af: hoe verwerk je dat in een solovoorstelling?"

Een andere verwantschap ontdekte ze toen iemand haar wees op *spoken word*.

"Performances, ook van vrouwelijke dichters, met vaak een ritmische beat in de teksten. Dat ligt voor mijn gevoel heel dicht bij mijn werk. Dat zijn ook een beetje gedichten, met hun korte regels, weinig interpunctie en met een poëtische cadans."

Samples en soundscapes

Muziek ging in De Bruins solovoorstellingen de rol spelen waarnaar ze altijd al op zoek was geweest. Niet als bijrolletje, maar een wezenlijke bijdrage aan de vaart, de sfeer, de toon, zelfs de inhoud van de voorstelling. Naast de leading lady speelde vanaf dat moment een live muzikant op de vloer. Niet altijd in een actieve rol met tekst, maar wel zichtbaar en prima om tegenaan te praten: gitarist Andreas Suntrop in *The Bitch* en *Mrs God* en Joop van Brakel, held in samples en soundscapes, in *EVA* en *Vicky Vinex*. "Alles viel op z'n plek. Dit was precies zoals ik het wilde. Mijn teksten, de performance, de muziek, zo had ik het altijd bedoeld."

Ze toerde succesvol langs theaterfestivals en schouwburgzalen met diverse muzikale performances die op deze leest geschoeid waren. En toen was het mooi geweest. "Na *Mrs God* had ik het gevoel: nu ben ik hier even klaar mee. Ik heb hierin het beste gedaan wat ik kon."

Maar dat betekent niet dat Daphne de Bruin helemaal van de vloer verdwijnt, al zal ze er zelf wat minder staan. Je teksten worden immers graag en veel door anderen gespeeld. Heb je een idee waarom?

"De praktische redenen ken ik wel. Ze worden veel gespeeld op opleidingen en ook graag gebruikt voor audities. Ze bevatten veel monologen waar je makkelijk een stukje uit kunt doen. Je kunt ze goed met meerdere mensen spelen omdat er vaak meerdere karakters – of kanten van iemand – in zitten. Ik weet van een voorbeeld waar *Madonna's Man* door zestien meisjes en twaalf jongens op de planken is gezet. De teksten zijn ook redelijk makkelijk ietwat te verbouwen zonder dat je ze meteen helemaal verknalt. Niet dat je ze helemaal niet naar God kunt helpen, hoor..."

God... nu je het zelf zegt. Wat is je relatie met God? Hij speelt in veel van je teksten een belangrijke rol.

"Ik ben christelijk opgevoed. We gingen trouw naar de kerk, lazen iedere dag uit de Bijbel en baden voor het eten. Toen ik een jaar of zes was, vond ik het echt prachtig. De verhalen uit de Bijbel, ik vrat ze. En als de kinderbijbel uit was, begonnen we gewoon weer opnieuw. Die staan dus op m'n harde schijf gebrand. Als klein meisje mocht ik ook eens het Lucas-evangelie voordragen. 'En het geschiedde in die dagen...', dat gedeelte, in m'n mooie blauwe jurkje, tijdens de kaarsjesdienst. Ik was al vroeg gebrand op optreden, zo je ziet."

Maar er kwam een moment...

"...toen ik puber werd. Zoals je niet meer in sinterklaas gelooft, ging ook mijn geloof in God wankelen. De bom viel voor mij toen ik me realiseerde dat de Bijbel gewoon een soort geschiedenisboek was dat bestond uit brieven, losse stukjes tekst, politieke overwegingen. Tot dan dacht ik dat het boek uit de hemel was komen vallen. En ik besefte: als het een geschiedenisboek is, moet ik heel anders naar die verhalen kijken. Dus dat deed ik, ook tijdens catechisatie, want daar moest ik in die tijd nog naartoe. Dan zei ik: als je er nou eens zo naar kijkt, bijvoorbeeld: Jezus was ook

maar een gewone jongen. Nou, dat werd me meestal niet in dank afgenomen."

En in het theater kan dat wel.

"Een tijdlang heeft het geloof eigenlijk geen rol gespeeld in mijn leven. Maar toen ik theater ging maken, borrelden de figuren uit die verhalen en de gedachten die erover had steeds vaker omhoog. Heiligen en andere iconen lenen zich goed voor het theater. Ze zijn heel bekend, je hoeft niets uit te leggen, maar niemand kent hun persoonlijke verhaal. Neem je Thatcher, dan gaat het over haar, over haar karaktereigenschappen. Iedereen kent haar, vanuit het recente verleden. Dat is niet zo interessant voor mij. Dan kun je beter de vrouw van Macbeth pakken, een inmiddels zeer belegen dame, en die in een hedendaagse omgeving zetten, zoals in *The Bitch*. Mensen kennen haar al een beetje, dat past in hun referentiekader. Dat is het mooie van klassiekers, dat kun je als schrijver en maker goed gebruiken. Neem iets wat iedereen kent, vul dat verder in of draai dat om. Bijvoorbeeld: Maria, de ultieme klassieker, dat is dat blauwe poppetje met een sluier. Het is heel dankbaar om daar een coltrui op te plakken. En het allermooiste compliment is het nog wel als ik van mensen terughoor dat ze voortaan niet meer aan de algemeen aanvaarde versie denken bij Maria, maar aan die van mij.

Ook een groot compliment trouwens kreeg ik in Hoorn, waar we tijdens de Karavaan *Mrs God* speelden in een kerk die nog als kerk in gebruik is. In het begin was dat een beetje moeilijk, ze waren nogal sceptisch. We hebben iedereen uitgenodigd, en de koster, die kwam wel, maar hij ging niet zitten, hij keek het aan vanachter een pilaar. Uiteindelijk is hij alle dagen komen kijken, gewoon in de bankjes en hij zei achteraf tegen me: 'Ik zou willen dat de dominee het zo zou doen, zo open preken. Met een eigen mening, met eigen interpretatie maak je de verhalen levendig en weer helemaal van nu.'"

Die koster heeft volgens mij goed gezien dat je kritisch bent op het geloof, maar niet ertegen.

"Geloof is voor mij nooit verbonden geweest met hel en verdoemenis of dingen die niet mochten. Mijn werk is ook niet bedoeld om te shockeren. Ik ben niet tegen het geloof an sich. Alles is maar een mening. Ik bestrijd met mijn teksten niets. Wel vecht ik tegen de vaststaande beelden, de starheid waardoor dingen eenduidig worden geïnterpreteerd en de gevolgen die dat heeft."

Zo bezien zit er toch stiekem wel veel van jezelf in je teksten...

"Natuurlijk neem ik mijn eigen referentiekader altijd mee. Neem *Madonna's Man*, dat gaat over het moederschap. Ik was toen ik dat schreef zelf vervuld van het zwanger zijn, van een kind gebaard hebben. En *Darwins dochter* bijvoorbeeld, uit 1994, gaat over de combinatie van carrière en kinderen krijgen, in die fase zat ik toen, en daarin spreid ik een heel andere kijk op de wereld tentoon dan in *Madonna's Man*.

Maar het kan ook van een grotere afstand. Heel vaak hebben die personages niets van mij weg, maar kan ik ze toch een geloofwaardig kader geven doordat ik me inleef in hun wereld. Dan put ik gewoon uit mijn fantasie, uit mijn empathie. Zoals de hoer uit de monoloog die uiteindelijk samen met een monoloog van een hoerenloper (geschreven voor John Buijsman) belandde in *Hoerenkastje*.

Toen ik klein was, woonden we in Overvecht en kwamen we geregeld langs de rode brug. Ik was zeven jaar, zat in de auto en toen zei mijn moeder: zullen we langs de hoerenboten rijden? Ik wist niet wat ik zag, al die blote vrouwen. En toen... ging onze auto stuk, daar tussen de hoeren en de

hoerenlopers. Motorkap open, en al gauw stond er een hele file achter ons. Getoeter, paniek, ruzie, en een hoer die vanachter haar raampje zwaaide naar mij, achter mijn raampje. Onvergetelijk. En uiteindelijk, vele jaren later, aanleiding voor de passage over de prostituee die droomt van een parkeergarage in de hoerenbuurt omdat de mannen dan niet zo chagrijnig en opgefokt zijn als ze binnenkomen.”

En zo ontstond weer een verhaal van Daphne de Bruin. Een verhaal over gewone mensen en de bijzondere dingen die ze meemaken, als afwisseling op haar verhalen over bijzondere mensen en de gewone dingen die ze meemaken – of zouden willen meemaken.

Voorlopig komt er geen nieuw. Of toch? “Nou vooruit dan... ik ben bezig met een project over Vrouwen, Varkens en Voedsel. Over de impact van de voedsel- en cosmetische industrie op de moderne mens. Ik wil daar graag Miss Piggy spelen die in opstand komt tegen de bio-industrie en de vrouw als varken. En dat dan het liefst gespeeld op het platteland, in het hol van de leeuw. Jaaaaah, dat lijkt me leuk!”

(Dit interview is terug te vinden in het boek E.V.A (en vele anderen).)